

Hørings svar til "Forslag til endringer i forskrift om arbeid som utføres i arbeidstakers hjem"

Innledning

Det er på høy tid at Arbeids- og sosialdepartementet ser behovet for at ansatte som arbeider på hjemmekontor får et bedre rettsvern. Arbeid fra boligen har i lang tid vært et nært lovløst område. Det måtte dessverre en pandemi til for at viktigheten av tydelige retningslinjer og sikring av arbeidstakers rettigheter og bedre verktøy for arbeidsgivere på området, ble tatt på alvor.

Vi har forståelse for at vernet til den enkeltes privatliv og -sfære og behovet for å kontrollere arbeidssituasjonen har vært en vanskelig balansegang. Samtidig har en rekke undersøkelser, deriblant Bedriftshelsetjenestens bransjeforening egen undersøkelse, samt tilbakemeldinger fra våre medlemmer, vært entydige på at både de fysiske og psykiske plagene har økt i befolkningen – og mest blant de yngste arbeidstakerne – som følge av hjemmekontor og pandemien.

Det har i de siste månedene i tillegg vært en rekke saker i mediene som viser den nye arbeidshverdagen etter pandemien, med særlig vekt på arbeidsplassen. Store fellesarealer for møter og mingling, erstatter arbeidspultene. De ansatte skal eller får et tilbud om å jobbe mer hjemmefra.

Kravene i arbeidsmiljøloven skal sikre arbeidstakerne en helsefremmende og meningsfylt arbeidssituasjon, som gir full trygghet mot fysiske og psykiske skadevirkninger, og med en velferdsmessig standard som til enhver tid er i samsvar med den teknologiske og sosiale utvikling i samfunnet.

Det skjer både gjennom kravene til utforming av arbeidsplassen, men også i kravene til oppfølging, til tillitsvalgtfunksjonen, arbeidsmiljøutvalg og internkontroll. Vi har et godt sikkerhetsnett for arbeid i lokalene arbeidsgiver disponerer, men i de tusen hjem svekkes nettet så mye at det ikke vil bære en arbeidstaker med helseproblemer.

Som interesseorganisasjon for store og mindre bedriftshelsetjenester over hele landet er vi bekymret for hvordan det forebyggende arbeidet vil gjennomføres når hjemmearbeid øker, sammenliknet med før pandemien. Vi ser store svakheter med kontroll- og sanksjonsmuligheter som både offentlige organer og virksomhetenes tillitsvalgte, verneombud, personalavdeling, HMS-ansvarlig og andre kan bruke for å sikre en god helse for arbeidstakerne.

Vår opplevelse er at alle arbeidsgivere ønsker å legge til rette for at arbeidstakerne har en god arbeidssituasjon, men uten et klart regelverk blir det krevende å gjennomføre en god nok oppfølging.

Vår forening gjennomførte en representativ undersøkelse, som viste at kun to prosent av de som hadde vært på hjemmekontor hadde fått tilbud om besøk fra arbeidsgiver og kun en prosent hadde vært i kontakt med bedriftslegen om jobberelaterte plager. Det viser at oppfølgingsmekanismene ikke har fungert under pandemien. At en forskrift uten tydelige krav til oppfølging skal fungere bedre, tviler vi på.

Ut fra høringsforslaget mener vi det må arbeides mer med konkretiseringen av følgende områder:

1. Sidestille arbeid arbeidsplass og arbeid fra bolig.
2. Pliktig kontroll av arbeidssituasjon i egen bolig
3. Krav til forebyggende arbeid

Sidestille arbeid arbeidsplass og arbeid fra egen bolig

Som departementet selv problematiserer, er det vanskelig å finne en god definisjon av "ikke kortvarig eller tilfeldig arbeid". I stedet for å gi virksomheter et stort mulighetsrom for skjønn, burde forskriften gjelde for alle medarbeidere som har fått mulighet for eller blitt pålagt av arbeidsgiver å jobbe fra annet sted enn kontoret, og benytter seg av dette. Da slipper arbeidstakerne at virksomheter skjønnsmessig vurderer hva som er kortvarig eller sporadisk, og arbeidstakerne får en rettighet og et rettsvern fra første arbeidsdag hjemme, både for en avtale med arbeidsgiver, mulighet for å stille krav og et kontrollapparat som kan hjelpe dem.

Pliktig kontroll av arbeidssituasjon i egen bolig

Vi vet fra både medarbeidernes egne vurderinger og fra våre undersøkelser at pandemien har hatt en negativ effekt på en rekke arbeidstakere. Både de fysiske- og psykososiale forholdene som påvirker arbeidstakere på kort sikt, men ikke minst på lang sikt må inntas i forskriften. Kontrollmekanismene som gjelder på arbeidsplasser, både den enkelte virksomhets egne kontrollrutiner og Arbeidstilsynets muligheter blir fjernet når arbeidet skjer i egen bolig. Det må kompenseres med andre tiltak. Vi vet ennå ikke de langsiktige virkningene av en utstrakt bruk av arbeid i egen bolig, men det er indikasjoner på at de unge og de ressursvake får det vanskeligere når arbeidet må gjøres fra egen bolig. Vi mener at det må på plass en pliktig kontroll av arbeidssituasjonen i egen bolig. Den bør gjøres av en tredjepart, for å sikre at det er en armlengdes avstand mellom virksomheten og de ansatte. For å sikre privatlivets fred, kan kontrollen gjennomføres som samtaler, der man får avdekket behov, enten det er for å sikre arbeidstakernes fysiske helse eller den psykososiale. Kontrollen bør som et minstekrav konkludere med tiltak som arbeidsgiver må bidra, for å sikre at helsen til medarbeiderne. Dette kan være alt fra utstyr som gjør at arbeidssituasjonen tilfredsstillende lovens krav, til et minstekrav for hvor mye en ansatt skal være på arbeidsplassen. Pandemien har vist oss at spesielt unge har opplevd at hjemmekontor har vært vanskelig. I vår befolkningsundersøkelse svarte 47 % av de med hjemmekontor som var under 30 at de hadde følt seg slitne i perioder og 46 % at de hadde følt seg ensomme. 27 % svarte at de hadde hatt andre psykiske plager. Nesten hver femte unge arbeidstaker, 17 % (10 % av alle som har jobbet hjemmefra i kortere eller lengre perioder), hadde økt alkoholkonsumet. Det er nettopp slike tall forskriften skal forhindre.

Krav til forebyggende arbeid

Forebyggende arbeid er alltid enklere og rimeligere, enn å måtte starte behandling. Vi mener både arbeidstakere, arbeidsgivere og det offentlige er tjent med at det blir et krav at alle som skal bedrive avtalt hjemmearbeid skal ha pliktig, forebyggende oppfølging fra helsepersonell. Disse bør minst være årlige, og skal sikre at de ansatte selv får verktøy for å håndtere hjemmesituasjonen

godt og også kunne se tidlige faresignaler ved arbeid i egen bolig. Det gjelder både fysiske og psykososiale plager.